

6. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2014. (Вип. 1 (15). Т. 2. Таблиці і графіки). 412 с.

7. Фукуяма Ф. Всесвітня ліберальна революція. *Лібералізм: антологія* / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – 2-ге вид. Київ: ВД «Простір». С.1033–1043.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

**Є.Г. Васильєв,
М.А. Светлакова**

Маріупольський державний університет

СТАНОВЛЕННЯ ТРАНЗИТОЛОГІЇ ЯК ГАЛУЗІ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Розглядаючи суспільно-політичні перетворення, які тривають в країнах Східної Європи та країнах пострадянського простору, виявлено, що з новою силою поставлені перед політичною наукою такі питання: що спричиняє падіння авторитарних режимів, як відбувається цей процес, наскільки тривалим є шлях поставтократичних суспільств до демократії та вільного ринку, і чи взагалі коректно говорити про демократичний вектор трансформаційних процесів як про єдино можливий?

Відповідаючи на задані питання, констатується факт, що усе це пропонує один із напрямів політичної науки – транзитологія. Цей напрям займається дослідженням переходу (транзиту), під яким ми розуміємо, в найбільш загальному сенсі, перехід типу політичного режиму з одного якісного стану в інший. Наукова зацікавленість даної теми, розглядається під впливом найбільшої кількості робіт, здійсненими західними дослідниками, які проявили свій інтерес у дослідженні демократичного транзиту.

Отже, розглядаючи більш детально дану тему, слід розпочати з диференціації основних етапів зародження та еволюції транзитології слід звернутися до періодизації, яку запропонувала дослідниця Н. Борисова. За її словами, в процесі становлення та розвитку транзитології як одного із напрямів сучасної політичної науки можна виділити чотири етапи: 1. Дотранзитологічний (перша половина 1970-х років). 2. Період утвердження транзитологічної парадигми (друга половина 1970-х – середина 1980-х років). 3. Період тестування теорії демократичного транзиту (кінець 1980-х – середина 1990-х років). 4. Період, пов'язаний із намаганнями застосування транзитологічної парадигми для пояснення трансформації політичних режимів на пострадянському просторі та активної її апробації дослідниками з цих країн (середина 1990-х років – до теперішнього часу) [1, с. 14– 15].

Для першого, дотранзитологічного етапу характерним є домінування теорії модернізації, яка згодом розвинулась у структурний (функціональний) підхід до розуміння суспільно-політичних трансформацій. Представники цієї теорії намагались довести, що

суспільно-економічний розвиток спричиняє розвиток політичний, під яким розуміли демократизацію авторитарних та тоталітарних режимів. Модернізація в такий спосіб охоплює майже усі сфери життя людини і тому являє собою процес економічний, культурний, соціальний і політичний.

Тож ми бачимо, що згідно з цим підходом можливість переходу певної країни до демократії реальна з наявністю в ній тих чи інших об'єктивних передумов. Звідси випливає основний недолік цього підходу: подібний детермінізм ставить під сумнів, а скоріше взагалі виключає можливість переходу до демократії тих країн, які не досягли певного соціально економічного та культурного рівня. Тим самим противники авторитарних режимів в цих суспільствах постають як пасивні спостерігачі, успіх яких у боротьбі з режимом залежить від об'єктивної соціально-економічної та культурної еволюції суспільства та держави [6, с. 179].

Отже, в центрі уваги цього підходу опинився пошук факторів, що впливають безпосередньо на сам процес зародження та становлення демократії, тобто її генезис.

Наступний визначальний етап у розвитку транзитології пов'язаний з іменами Г. О'Доннелла, Ф. Шміттера та Л. Уайтхеда, під редакцією яких в 1986 році вийшло в світ чотиритомне видання «Переходи від авторитаризму: перспективи демократії», присвячене комплексному порівняльному дослідженню політичних трансформацій в країнах Південної Європи та Латинської Америки. Його автори виходили з того, що жодні об'єктивні соціально-економічні, культурні та інші фактори не можуть пояснити та спрогнозувати хто, які політичні сили та актори в певній ситуації стоятимуть на недемократичних позиціях та відстоюватимуть старий порядок, а хто виступатиме за його повалення [1, с. 10, 11].

Процес переходу вчені розділяють на три етапи: лібералізацію, демократизацію та соціалізацію [5, с. 7 – 14]. Загальну логіку перехідного періоду, згідно з їхнім підходом, з нашого погляду можна відобразити в такий спосіб: перші два етапи загального транзиту – лібералізація та демократизація – становлять так званий «перший» транзит від авторитарного правління до політичної демократії. Встановлення останньої відкриває дорогу для третього етапу – соціалізації, або «другого» транзиту, який охоплює зміни в соціально-економічній сфері та складається з двох частин.

Перша з них пов'язана із встановленням соціальної демократії, а друга – зі встановленням економічної демократії, суть якої полягає у впровадженні принципу соціальної справедливості при розподілі благ та послуг, вироблених суспільством [5, с. 48].

Отже, розглянувши перші три етапи становлення та утвердження транзитологічної парадигми, ми можемо констатувати, що протягом 70–80-х років XX ст. в її рамках була сформована так звана «класична» модель переходу, яка розглядає цей процес як послідовність трьох наступних етапів: 1) лібералізації авторитарного режиму; 2) встановлення демократичного правління; 3) консолідації демократичного режиму [3, с. 24].

Головною особливістю цієї моделі, є заданість результату переходу, як єдино можливий кінцевий пункт суспільно-політичних трансформацій розглядається встановлення демократії (демократичного режиму). Тобто перехід в рамках цієї моделі є виключно «переходом до демократії». В цьому контексті необхідно зауважити, що саме подібний розгляд історії як лінійного руху до найкращого світу найбільш явно вказує на зв'язок між «класичною» транзитологічною парадигмою та теорією модернізації. Відмінність між ними полягає у тому, що перша переносить модернізаційну дихотомію «традиція-сучасність (модерн)» виключно на політичну сферу, замінюючи її транзитологічною дихотомією «авторитаризм-демократія».

Своєрідним апофеозом подібного розуміння історії, на наш погляд, можна вважати працю американського політолога Ф. Фукуями «Кінець історії?» (1989), лейтмотивом якої є твердження, що після падіння тоталітарних режимів ХХ ст. ліберальна демократія не має ні сильних конкурентів, ні внутрішніх проблем, які могли б знищити її як політичний режим [4].

Однак вже досить швидко подібний оптимізм, який панував серед вчених щодо оцінок перспектив демократії в Східній Європі, змінився на скептицизм, оскільки досвід перших років перетворень в пострадянських країнах поставив під сумнів можливість лінійного руху від авторитаризму до демократії, а отже, зникнення внутрішніх та зовнішніх ворогів ліберальної демократії. Це змусило дослідників до переосмислення «класичної» моделі переходу з її «переходом до демократії». Саме цим, характеризується четвертий етап розвитку транзитології, який вирізняється активними спробами застосування транзитологічної парадигми для пояснення суспільно-політичних перетворень на пострадянському просторі. В цьому контексті, слід погодитись із зауваженням Н. Борисової, що вже на цьому етапі стало зрозуміло, що сліпе копіювання західних моделей для аналізу російської, не дає очікуваних результатів: з'явилися роботи, які пропонували відкоригувати західні підходи [1, с. 15].

Отже, перехідний період в східноєвропейських країнах відрізняється подвійною невизначеністю (інститутів політичної влади та результатів політичного процесу), а отже, великою нестабільністю [2, с. 44 – 51].

Цей етап розвитку транзитології, можна окреслити як «реформаторський», оскільки політична практика більшості пострадянських країн довела неспроможність для свого пояснення «класичних» теоретичних схем дослідження транзитів як лінійного руху від авторитаризму до демократії, а це, своєю чергою, поставило на порядок денний питання реформування цих схем з урахуванням того, що в багатьох країнах була встановлена не консолідована демократія, а сформовані стійкі гібридні режими. Усе це, свідчить про необхідність подальшого реформування транзитологічної парадигми, від успішності якого залежатиме, чи стане наступний етап у її еволюції стадією розвитку, або ж це буде початком «посттранзитологічного етапу», де на зміну цій парадигмі, прийдуть альтернативні підходи.

Отже, подальший розвиток транзитології, на нашу думку, залежить саме від того, наскільки адекватними, в сенсі пояснення посткомуністичної реальності, виявляться спроби її модифікації для аналізу суспільнополітичних перетворень в країнах колишнього СРСР.

Список використаних джерел

1. Борисова Н. Институциональное измерение трансформации политических режимов. *Проблемы демократии и демократизации*; под ред. О. Харитоновой. 2002.
2. Банс В. Элементы неопределённости в переходной период. *Полис*. 1993. №1. С. 44–51.
3. Фукуяма Ф. Конец истории? URL:<http://www.netda.ru/belka/texty/nomipor/fukujma.html>. (дата звернення: 19.02.2020).
4. Цыганков А. Современные политические режимы: структура, типология, динамика: учеб. пособие. М., 1995.
5. O'Donnell G., Schmitter P. Transitions from Authoritarian Rule. Tentative Conclusions about Uncertain Democracies. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986. 81 p.
6. Zuzankiewicz P. Z badań nad genetyczną i funkcjonalną interpretacją transformacji systemowej. *Rocznik Nauk Politycznych*. Rocznik. 2004. 6, №7. S. 175–195.

Науковий керівник: М.А. Светлакова, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, Маріупольський державний університет

А.Д. Костира
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

Важливою складовою політичної системи будь-якого суспільства є політична культура – феномен, що визначає політичні процеси і формує тип політичних відносин як в межах держави, так і на міжнародному рівні. Політична культура – досить складне, багатогранне, глибоке за змістом явище.

Сучасна теоретична дискусія про процес і механізми формування політичної культури починається з класичної дефініції Г. Алмонда та Г. Пауелла, де політична культура визначається як зразки індивідуальних позицій та орієнтацій щодо політики учасників певної політичної системи, як суб'єктивна сфера, що утворює підстави політичних дій і надає їм значення.

Носіями політичної культури є покоління, погляди, переконання, стилі діяльності яких формуються під впливом певної епохи. Політична культура формується впродовж певного часу, а саме під час навчання в багатьох соціальних інститутах – сім'ї, школі, групі однолітків, на робочому місці і в самій політичній системі. Так поступово формується політична культура особи, групи, покоління. Витісняючи старі елементи, нашаровуючи нові на старі, складається політична культура суспільства. Подібна динамічність залежить від багатьох чинників, серед яких важливими є загальнополітична і соціальна динаміка.

Відомо, що на політичну культуру впливає ряд чинників, серед яких особливе місце посідає історичний. На думку Б. Цимбалістого, в історії

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

**V Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених**

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

20 березня 2020 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К.Д. УШИНСЬКОГО, м. ОДЕСА

*V Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених*

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

20 березня 2020 р.

Дніпро
2020

Організаційний комітет:

Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор (голова оргкомітету);

Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент (заступник голови);

А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент;

Р.М. Ключник, кандидат політичних наук;

В.І. Пащенко, кандидат політичних наук, доцент.

С 66 Соціально-політичні проблеми сучасності: V Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей, Дніпро, 20 березня 2020 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 136 с.

ISBN 978-966-434-483-5

Збірник містить тези доповідей учасників V Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих вчених «Соціально-політичні проблеми сучасності». Тези доповідей представлені у чотирьох секціях: теорія та історія політичної науки; політичні інститути та процеси; міжнародні відносини; політична журналістика.

УДК 32:316

Відповідальна за випуск: *Г.В. Щолокова*, кандидат політичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри політології та міжнародних відносин.

Організаційний комітет не завжди поділяє думки авторів і не несе відповідальності за фактичні помилки, яких вони припустилися.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ	5
Щедрова Г.П. Довіра як наслідок політичного вибору	5
Барикін О.І. Поняття «політика» у вченні Макса Вебера	8
Алавердян В.М. Легітимність політичної влади	11
Васильєв Є.Г., Светлакова М.А. Становлення транзитології як галузі політичної науки	14
Костирич А.Д. Політична культура	17
Дроботун В.М. Вплив політики на мову	19
Величко Б.О. Політика та релігія.....	21
Савенко М.О. Премія Юхана Шютте за досягнення в політичних науках	23
СЕКЦІЯ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ.....	26
Щедрова Г.П. Мультибрендинг як феномен української політики.....	26
Медяник В.Ю. Пріоритетні напрями безпекової політики Дніпропетровщини в сучасних умовах	32
Дмитренко Д.О. Лібертаріанські партії в Скандинавських країнах.....	35
Вайер А.М. Застосування виборчих технологій в Україні.....	39
Сич В.С. Ліві погляди та проблема агрегації інтересів українського суспільства.....	40
Сімонян А.В. Моніторинг інформаційного простору громадськими радами	42
Мілінчук Д.О. Особливості політичного лідерства Володимира Зеленського.....	44
Невесела К.О. Форма правління в Україні: еволюційний аспект	46
Неделько Л.О. Державна ідеологія в Україні	48
Павленко Є.Р. Дослідження політичних цінностей та антицінностей в сучасній Україні.....	51
Семенюта А.Д. Політичний дискурс сучасності: до постановки проблеми.....	54
Московченко В.А., Светлакова М.А. Стратегії побудови виборчої кампанії президентських виборів у США (на прикладі Дональда Трампа)	57
Яцишина В.О. Секуляризація в процесі індустріалізації суспільства ...	60
Тітов І.О. Політична культура як чинник формування сталого демократії та громадянської свідомості	62
Рожкова К.В. Політичне лідерство в Україні (на прикладі В. Зеленського)	64
Кормич М.О. Формальне та неформальне лідерство в сучасній Україні	65
Бугайчук Є.В. Криза системи рекрутування у сучасних практиках політичного лідерства.....	67
Архіпова А.Д. Тенденції формування політичної еліти в Україні.....	69
Науменко С.В. Особливості осмислення феномена політичної еліти в історії політичної думки: погляди Платона.....	70
Ігнатенко В.В. Телевізійні та інтернет-комунікації в політиці.....	72

Марковська Я.Е. Політична еліта як суб'єкт політичних процесів у сучасній Україні	75
Лаврухіна В.В. Політичний вимір Чорнобильської катастрофи.....	76
Пашенко В.І. Авторитарні режими на пострадянському просторі	78
СЕКЦІЯ 3. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ.....	80
Щолокова Г.В. Розвиток ЄС на сучасному етапі: міграційні виклики..	80
Ключник Р.М. Міграційна політика Великої Британії: основні тенденції..	81
Перфільєва А.О. Релігійний чинник політичного процесу глобального світу	83
Грачевська Т.О. Культурна присутність України в Європі: особливості діяльності Українського інституту в Лондоні	85
Неділько Л.О. Міграційні процеси в сучасному світі.....	88
Беленко І.В. Трансформація політичних систем африканських країн – членів Співдружності націй	89
Меньшакова Д.О. Діджиталізація і кібер-загрози в галузі ядерної безпеки Франції.....	92
Чичкан А.Р. Чинники міжнародного тероризму в сучасних умовах	95
Філіпов С.М. Актуальність використання концепції ментального простору у дослідженнях міжнародних відносин.....	96
Ніколаєва Д.О. Стратегічний альянс Анкара-Доха: переваги та ризики партнерства в контексті претензій Туреччини на лідерство у Близькосхідному регіоні	98
Неділько Л.О. Бачення молоддю геополітичного значення угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.....	102
Денисенко М.С., Чорна А.С. Наслідки Брексіту для Шотландії та Північної Ірландії	104
Лісний Д.В. Геополітика Китаю	105
Матухно Г.Р. Вплив державної молодіжної політики на стан зовнішньополітичного іміджу України.....	107
Анучіна О.О. Національні інтереси політики США як механізм формування геополітичного іміджу.....	110
Наумкіна С.М., Тимошенко О.С. Політичний реалізм як основа розуміння міжнародних процесів	112
Кокорєв О.В. Деструктивні неформальні інститути в країнах Балтії: вплив на стійкість ЄС	114
Перевозчикова А.С. Політичний популізм як явище світової політики	117
СЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА.....	121
Mytsko I. The paradoxes of social media	121
Аветісян А.А. Політична коректність у сучасній журналістиці	123
Теслюк О.О. Журналістська етика: політичний вимір	126
Каспарова К.О. Політична журналістика в Україні: стан та перспективи	127
Мороз Д.С. Дезінформація в Україні та світі	129
Неділько Л.О. Використання телеграм-каналів у політичному процесі	132